

Bewegingen richting het publiek

Kunsten '92 bespreekt het concept van de Cultuuragenda voor de Toekomst met stakeholders uit het hele land. Een gezelschap van een kleine dertig personen vanuit theaters, musea, politiek, beleid, beeldende kunsten en andere performers nam op 3 februari 2016 deel aan een rondetafelgesprek in de Gobelinzal van Rijksmuseum Twenthe in Enschede.

Na een welkom door Jan Zoet, directeur van de Theaterschool Amsterdam en nieuwe voorzitter van Kunsten '92, opent moderator Thomas van Dalen de bijeenkomst en licht de opzet toe: een discussie aan de hand van een viertal vragen met als doel de opmerkingen, dromen, ambities en wensen die ter sprake komen te gebruiken om de Cultuuragenda aan te scherpen.

Relevante trends & ontwikkelingen

De eerste vraag betreft de voor de sector relevante trends en ontwikkelingen. Opgemerkt wordt dat verharding, individualisering en digitalisering van de samenleving de behoefte aan intimiteit en samenzijn bevorderen. Daar ligt een rol voor de culturele sector. Maar er is steeds minder financiële waardering voor kunst en makers en weinig ruimte voor 'vergezichten', het moet allemaal snel. Wethouder Lukas Schoonhoven van de gemeente Hengelo vindt het opvallend dat steeds meer mensen individueel op zoek gaan naar cultuur die ze van belang vinden. "Wat we collectief beleven, valt voor een groot deel weg. De diversiteit groeit." Angela Rijnhart van de gemeente Enschede voegt daaraan toe dat we rekening moeten houden met een steeds grotere diversiteit, mede als gevolg van de migratiegolven. "Het collectief bestaat niet meer." Jan Zoet merkt op dat de diversiteit de behoefte aan geestverwanten stimuleert. Hij gebruikt de term *fellow travellers*. "Kunst moet een breed palet aan ontmoetingen bieden om aan de behoefte van de samenleving tegemoet te komen."

Festivals bloeien

De moderator richt zich specifiek tot de jongste aanwezigen, die deels afkomstig zijn uit de muzikwereld. "Hier wordt een wereld in verwarring geschetst. Herkennen jullie dat beeld?" Muzikant/dichter Johanneke ter Stege herkent het beeld van een individualistisch ingestelde generatie. "Maar aan de andere kant bloeien de festivals. Het is een verschuiving; jongeren zoeken en beleven cultuur op hun eigen manier." Beeldend kunstenaar Frans Peeters van FNV/KIEM is van mening dat dit ook aan het onderwijs ligt. "Er is veel aandacht voor bijvoorbeeld het gebruik van tablets, maar niet voor cultuur. Jonge mensen verleren om te beleven." Arnoud Odding van Rijksmuseum Twenthe overweegt dat jongeren cultuur wellicht anders beleven dan oudere generaties. Jan Zoet pleit in dat kader voor meer aandacht voor kunst en cultuur in het onderwijs. "Willen we de grote vragen van deze tijd aankunnen, dan is het van belang om de kennisindustrie en creatieve economie verder te ontwikkelen. Dat vraagt om ruimte om anders te leren kijken en denken. Daarin moeten we als maatschappij blijven investeren." Johanneke ter Stege vindt de wisselwerking tussen generaties interessant. "Daar zou de sector meer mee kunnen doen. En mocht er onderling weerstand zijn; denk dan na over manieren om die om te buigen." Muzikant Martijn Holtslag pleit voor meer ruimte om te experimenteren, specifiek een probleem voor startende muzikanten. Ook de andere kunstenaars geven aan dat de markt moeilijk is. "Overall is kunst te zien, maar kleinere kunstenaars verdienen praktisch niets." Roos van Roosmalen, concept & product developer en net afgestudeerd aan Hogeschool Saxion, vindt het ook moeilijk om een begin te vinden, maar is enthousiast over de experimenten met verschillende kunstvormen die ze op festivals ziet.

Angstcultuur versus liefde als inspiratie

SP-raadslid voor de gemeente Enschede Ahmet Yilmaz merkt op dat om ons heen een angstcultuur wordt gezaaid. “De nadruk ligt vaak op culturele tegenstellingen in plaats van op de schoonheid van het leven. Cultuur is mondiaal, daaruit moeten we kunnen putten.” Daarop volgt een discussie over het belang om cultuur te definiëren. Arnoud Odding spreekt bij voorkeur over ‘verbeelding’. “Kunst en cultuur geven vorm en betekenis aan onze wereld. Dat is voor mij de essentie van cultuur.”

Nicholas Mansfield van de Nederlandse Reisopera is van mening dat cultuur de verzameling is van alle liefde en gedachten die de mensheid door de eeuwen heen heeft bevrijd, verbonden en geïnspireerd. Daarop wordt gereageerd dat cultuur ook datgene is waarmee je jezelf een plek geeft in deze wereld. Dat gaat over meer dan liefde, het gaat ook over voortbestaan. Ahmet Yilmaz vertelt dat hij zijn leven lang heeft geleerd dat liefde de basis is waaruit alles voortkomt. “Wij hebben etiketten op cultuur geplakt, maar die zijn aan het verbrokkelen. Mensen kunnen zich niet meer met één identiteit identificeren. We moeten cultuur niet constant willen herdefiniëren. Het gaat om het verkondigen van die liefde, die is van alle tijden.”

Ondanks de verschillende zienswijzen zijn de aanwezigen het er over eens dat cultuur kan zorgen voor meer begrip tussen verschillende groepen, een brug kan slaan, voor een gevoel van veiligheid kan zorgen in een veranderende maatschappij en verbindingen kan maken, maar dat daarvoor wel een beweging richting het publiek gemaakt moet worden.

Bewegingen in de sector

De trends en ontwikkelingen vragen dus om beweging. Maar welke bewegingen moet de sector maken, en wat doen de participanten zelf om de nieuwe wereld tegemoet te treden? De moderator vraagt het specifiek aan gastheer Arnoud Odding. Die is van mening dat kunst en cultuur los moeten komen uit bestaande rollen. “Wij zoeken in alles wat we doen actief samenwerking met andere partijen. Twenthe investeert in ondernemerschap en technologie. Als museum voegen wij daar creativiteit aan toe. Onze Academie van de Verbeelding stimuleert de verbeelding bij innovatieve processen.” Nicholas Mansfield zoekt beweging in de repertoirekeuze, nieuwe marketingstrategieën en het maken van verbindingen. Ook de aanwezige beeldende kunstenaars noemen ‘verbinding en samenwerking’. Cultureel ondernemster Jet Broekstra constateert dat er talloze mogelijkheden zijn voor kunstenaars, maar dat kunst altijd een sluitpost is in begrotingen. “Dat is jammer, maar de realiteit. Zelf probeer ik mensen mee te nemen in mijn kunst. Zo maak ik voor de openbare ruimte kunst die voor iedereen te begrijpen is, maar waar meerdere lagen in zitten voor mensen die meer met kunst bezig zijn.” Hajé Nordbeck van Theater Sonnevand vertelt dat zijn theater een beweging richting de scholen maakt. “We gaan letterlijk naar de scholen toe. Dat is voor ons de manier om een breed publiek te bereiken, niet alleen mensen die naar het theater gaat.” Kaliber Kunstschool gaat volgens Angelina Schoonewille ook naar scholen en bijvoorbeeld verzorgingscentra toe. “We vertellen het verhaal van kunst. We laten zien wat kunst met mensen doet en wat de waarde ervan is voor onze maatschappij.”

Creatieve competenties

Jan Zoet stelt dat de veranderende wereld een beroep doet op creatieve competenties. “Daar zal in het onderwijs meer ruimte voor moeten komen.” Erik van der Velde van museum TwentseWelle is bang voor een stagnatie met betrekking tot cultuur binnen het onderwijs. “Wat mij opvalt, is dat de vraag vanuit de overheid bij de culturele instellingen is neergelegd. Er worden goede projecten ontwikkeld, maar aan de onderwijskant gebeurt weinig. Het zou jammer zijn als de aandacht voor cultuur op scholen weer verwaterd als deze projecten zijn afgelopen.” De aanwezigen zijn van mening dat met name binnen het voortgezet en hoger onderwijs te weinig aandacht is voor kunst en cultuur. Jan Zoet zegt dat de Theaterschool Amsterdam studenten met het oog op een veranderende wereld opleidt. “We leren ze om niet neer te kijken op ander werk dan theaterwerk. We leren ze om verhalen op verschillende manieren en met moderne middelen te vertellen. In een veel bredere markt dan de theaterwereld alleen.”

Ruimte voor ideeën van makers

Rob Kramer, voormalig directeur van productiehuis Oost-Nederland en de nieuwe directeur van ArtEZ conservatorium, merkt op dat je als performer en kunstenaar tegenwoordig ook ondernemer moet zijn. “Werk actief aan een netwerk, leg verbindingen en zie mogelijkheden. Een succesvol project van het productiehuis betrof bijvoorbeeld producties in leegstaand erfgoed. Het pand als muze, waardoor een verbinding tussen omgeving en productie wordt gelegd.” Raoul Boer van het Hengelose Rabotheater wijst op de consequenties van de economische situatie. “De afgelopen jaren heeft de overheid zich steeds verder teruggetrokken uit de culturele sector. Zonder overheidssubsidie kunnen we geen kunst blijven maken zoals we dat hebben gedaan. Nu de economie aantrekt, verwacht ik dat de overheden ook weer meer zullen investeren. Als theater is het onze taak een podium te bieden aan theatermakers en daarmee de liefde en passie voor cultuur te bevorderen. We zoeken aansluiting bij het onderwijs en proberen in te spelen op makers die meer gericht zijn op de beleving. We bieden dus ruimte voor de ideeën van makers. Het aanbod is echter groot, voor jonge makers is het moeilijk zich ‘in te vechten’.” Annemarie Wenzel van het Enschedese Wilminktheater reageert dat het Wilminktheater naast professionele producties nadrukkelijk samenwerking zoekt met amateurs. “We leggen verbindingen tussen amateurs en professionals. Altijd vanuit onze eigen kern; het podium.”

Veel geld naar de Randstad

De moderator vraagt wat de politiek in deze zou kunnen of moeten doen. Meer expliciet: wat zou er in de verkiezingsprogramma's moeten staan? De ideeën variëren van een basisinkomen tot ruimte voor innovaties, deregulering, het belang van stedelijke regio's voor culturele ontwikkelingen, aandacht van de rijksoverheid voor de regio's en het sluiten van coalities met het bedrijfsleven. Nicholas Mansfield merkt op dat er voor het oosten van het land kruimels overblijven, omdat het meeste geld naar de Randstad en met name Amsterdam gaat. “Provincies en regio's zouden over de regio- en provinciegrenzen heen moeten kijken om een culturele regio langs de oostgrens te ontwikkelen.” Het beeld dat veel geld richting de culturele Randstad gaat, wordt door de andere aanwezigen onderschreven.

Buitenschoolse educatie

Het zou mooi zijn als cultuur in de politieke programma's meer zou zijn dan alleen een paragraaf en ook terug zou komen bij andere onderwerpen. Dat is lastig, want het is in de politiek een 'klein' onderwerp. Gewezen wordt op het belang je politiek te laten horen. "Wanneer je politiek betrokken bent, heb je de mogelijkheid onderwerpen op de agenda te krijgen." Nogmaals wordt het belang van kunst en cultuur binnen het onderwijs genoemd. "Politieke partijen zouden deze gewenste verankering mee moeten nemen in hun programma's." Er bestaat zorg om de toekomst van de buitenschoolse educatie. "Wanneer de buitenschoolse educatie geen aansluiting heeft bij de binnenschoolse educatie, dan dreigt een toekomstig publiek verloren te gaan." Muzikant Martijn Holtslag heeft behoefte aan onafhankelijkheid en een platform en mist de rol van de media in de discussie. "De media zijn belangrijk om de verbinding tussen makers en publiek en tussen verschillende generaties te maken. Daar valt nog veel te halen."

Debatten tweaken

De moderator vraagt afsluitend welke strategie Kunsten '92 moet hanteren en wat men van de bijeenkomst vond. De aanwezigen vonden het een nuttige middag en stellen het op prijs dat op deze manier input wordt gezocht. "Belangrijk om met elkaar in gesprek te blijven en op zoek te gaan naar een krachtig en gezamenlijk verhaal." Gevraagd wordt meer afgestudeerden bij dergelijke bijeenkomsten te betrekken. Fenna van Hout van LKCA geeft als tip mee om meer mensen van buiten de sector te betrekken door de debatten te *tweaken*.

De moderator geeft het slotwoord aan Jan Zoet. "Besef dat je de waarde van kunst en cultuur opnieuw moet durven benoemen. Laten we met elkaar het bewustzijn rondom het belang van kunst en cultuur voor onze maatschappij delen en uitdragen."

Verslag: Nienke Swierstra